

Cauza C-519/09**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

3 decembrie 2019

Instanța de trimitere:

Audiencia Provincial de Barcelona (Spania)

Data deciziei de trimitere:

24 octombrie 2019 (clarificată și extinsă până la 12 noiembrie 2019)

Apelantă:

Sumal, S. L.

Intimată:

Mercedes Benz Trucks España, S. L.

Obiectul procedurii principale

Procedură preliminară care are ca obiect stabilirea aspectului dacă filialele naționale răspund pentru societățile-mamă ca urmare a acțiunilor neconcurențiale întreprinse de cele din urmă și, în caz afirmativ, condițiile prevăzute în acest sens. În special, litigiul se referă la calitatea procesuală pasivă a filialei uneia dintre întreprinderile despre care s-a considerat că a participat într-un cartel, atunci când filiala respectivă nu a fost parte în procedura administrativă prealabilă desfășurată în fața Comisiei.

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Numărul mare de proceduri în care se exercită acțiuni civile în despăgubire introduse ulterior constatării unor încălcări în materia protecției concurenței, în special atunci când este vorba despre încălcări transnaționale, precum și dificultățile pe care le implică citarea părților cărora li s-a imputat încălcarea în cadrul procedurii administrative de constatare a neîndeplinirii obligațiilor, ca urmare a faptului că sediul acestora se află într-o altă țară decât cea în care se

desfășoară procedura, au condus la formularea acțiunilor în despăgubire împotriva filialelor, iar nu în mod direct împotriva societăților-mamă care au fost sancționate în procedura administrativă.

În general, este vorba despre filiale deținute în totalitate de societățile-mamă autoare ale încălcării, care sunt utilizate de acestea în vederea comercializării produselor prin intermediul cărora s-a săvârșit încălcarea, motiv pentru care se poate considera într-o oarecare măsură că și filialele acestora au profitat de pe urma ei.

În mod obișnuit, filialele se apără invocând lipsa calității procesuale pasive, problemă pe care diversele instanțe naționale de prim grad o soluționează în mod contradictoriu:

a) anumite instanțe consideră că nu se poate admite excepția lipsei calității procesuale pasive a filialelor, deoarece, în opinia lor, este aplicabilă teoria privind unitatea economică sau a întreprinderii, care emană din jurisprudența Curții în situații similare, chiar dacă se referă la extinderea răspunderii filialei la societatea-mamă.

b) alte instanțe, în schimb, consideră că această teorie, al cărei corespondent în dreptul intern este articolul 71 alineatul 2 litera b) din Ley de Defensa de la Competencia nacional [Legea privind protecția concurenței], trebuie interpretată în cel mai strict sens al său și nu poate fi aplicată în sens invers (prin extinderea răspunderii societății-mamă la filialele sale), deoarece nu este îndeplinită condiția care justifică teoria respectivă, și anume existența controlului sau a posibilității de a exercita o influență decisivă asupra deciziilor filialei.

Fiecare dintre abordările respective are la bază motive întemeiate care ar trebui în orice caz să fie analizate cu caracter preliminar de Curtea de Justiție a Uniunii Europene. De fapt, Curtea trebuie să soluționeze un recurs declarat la 28 februarie 2019 de Biogaran împotriva Hotărârii Tribunalului (Camera a noua) pronunțate la 12 decembrie 2018 în cauza T-677/14, Biogaran/Comisia, în care se invocă încălcarea principiului proporționalității și neîndeplinirea obiectivelor prevăzute la articolul 101 TFUE, ca urmare a extinderii asupra filialei a răspunderii angajate în sarcina societății-mamă în urma participării la o înțelegere.

În plus, Curtea însăși a considerat că aceasta nu este o problemă care se referă exclusiv la dreptul național al fiecărui stat membru, ci afectează tot dreptul Uniunii.

Pe de altă parte, relevanța acestei probleme nu se rezumă la prezenta cauză, opinia Curții fiind foarte importantă pentru soluționarea multor alte proceduri. Această considerație încurajează extinderea obiectului întrebărilor nu numai la aspectele de fond, ci și la cele procedurale care pot afecta posibilitatea societății-mamă autoare a încălcării de a sta în justiție prin intermediul filialelor sale.

Întrebările preliminare

- A) teoria unității economice care emană din jurisprudența Curții justifică extinderea răspunderii societății-mamă la filiala ei sau teoria respectivă se aplică numai pentru a extinde răspunderea filialelor la societatea-mamă?
- B) Extinderea noțiunii de „unitate economică” trebuie realizată în contextul relațiilor din cadrul grupului, luând în considerare exclusiv factori de control, sau se poate întemeia și pe alte criterii, printre care faptul că filiala a putut beneficia de pe urma încălcărilor?
- C) În cazul admiterii posibilității de extindere a răspunderii societății-mamă la filiala sa, care ar fi condițiile în care aceasta s-ar putea realiza?
- D) În cazul în care răspunsul la întrebările anterioare este în favoarea acceptării extinderii răspunderii la filiale pentru acțiunile societăților-mamă, ar fi compatibilă cu această jurisprudență comunitară o normă națională precum articolul [71 alineatul 2] din Legea privind protecția concurenței, care prevede numai posibilitatea de a extinde răspunderea filialei la societatea-mamă, cu condiția să existe o situație de control al societății-mamă asupra filialei?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Articolul 267 TFUE

Hotărârea Tribunalului din 12 decembrie 2018, Biogaran/Comisia, T-677/14, în special punctele 218 și 223

Hotărârea Curții din 14 martie 2019, Skanska Industrial Solutions și alții, C-724/17, ECLI:EU:C:2019:204

Hotărârea Curții din 27 aprilie 2017, Akzo Nobel și alții/Comisia, C-516/15 P, ECLI:EU:C:2017:314

Hotărârea Curții din 14 decembrie 2006, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, C-217/05, Rec. p. 111987, punctul 40

Hotărârea Curții din 10 septembrie 2009, C-97/80, Comisia/Franța

Dispozițiile de drept național invocate

Articolul 71 alineatul 2 litera b) din Legea privind apărarea concurenței

Articolul 214 alineatul 1 din LEC

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 Sumal, S. L. a introdus o acțiune de drept comun împotriva Mercedes Benz Trucks España, S. L. (denumită în continuare „MB Trucks”), solicitând suma de 22 204,35 euro cu titlu de despăgubiri rezultate din încălcarea normelor în materia concurenței, și anume a articolului 101 TFUE, ca urmare a fixării prețurilor în spațiul economic european în perioada 1977-2011 între principalii producători de camioane (așa-numitul „cartel al camioanelor”), printre care figurează și Daimler, societatea-mamă a intimatei.
- 2 La rândul său, intimata s-a opus acțiunii, invocând, printre altele, lipsa calității procesuale pasive, întrucât a considerat că unica responsabilă de încălcarea imputată era societatea-mamă, Daimler AG, care are personalitate juridică diferită de cea a intimatei.
- 3 Prin hotărârea atacată s-a respins acțiunea, considerându-se că intimata nu avea calitate procesuală pasivă și că societatea-mamă era unica responsabilă, fiind singura entitate menționată în procedura administrativă prealabilă de sancționare inițiată împotriva cartelului de autoritatea de concurență a Uniunii Europene.
- 4 Prin apelul său, apelanta susține că prin hotărârea atacată s-a săvârșit o eroare privind aplicarea dreptului, constând în constatarea lipsei calității procesuale pasive a filialei intimată, insistă asupra existenței calității procesuale respective și solicită examinarea cauzei pe fond și pronunțarea unei hotărâri în conformitate cu pretențiile formulate în acțiune.
- 5 Intimata se opune apelului, argumentând că primul motiv, referitor la calitatea procesuală, este inadmisibil.
- 6 S-a dispus suspendarea procedurii și acordarea unui termen de cinci zile părților pentru a se pronunța cu privire la oportunitatea și utilitatea sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene cu privire la problemele privind calitatea procesuală pasivă a filialei unei întreprinderi despre care s-a considerat că a participat într-un cartel, în cazul în care filiala respectivă nu a fost parte în procedura administrativă prealabilă desfășurată în fața Comisiei.
- 7 Intimata, MB Trucks, s-a opus formulării cererii de decizie preliminară, argumentând că întrebările propuse nu au făcut obiectul procedurii, că nu este necesar să se adreseze o întrebare cu privire la posibila extindere a răspunderii la filială, deoarece răspunsul este evident (în sens negativ) și deoarece întrebările care se doresc a fi adresate nu au fost examinate în procedura inițială.
- 8 Pe de altă parte, apelanta s-a arătat în favoarea formulării cererii de decizie preliminară.

Principalele argumente ale părților din procedura principală

- 9 Apelanta, după ce a arătat că, în perioada 1997-1999, a achiziționat, prin intermediul unui contract de leasing, două camioane produse de grupul Daimler (Mercedes Benz) de la societatea intimată, prin intermediul Ster Motor, S. L., entitate concesionară, a subliniat în acțiunea sa că, prin Decizia Comisiei din 19 iulie 2019, s-a constatat existența unei încălcări a articolului 101 TFUE prin fixarea ilegală a prețurilor în spațiul economic european în perioada 1977-2011 între principalii producători de camioane, printre care figurează și Daimler AG, societatea-mamă a intimatei. Din aceasta rezultă că încălcarea respectivă a presupus pentru apelantă un cost suplimentar echivalent cu 20 % din prețul de achiziție.
- 10 La rândul său, intimata a susținut că apelanta nu a avut niciun tip de raport contractual cu MB TRUCKS (sau cu DAIMLER), deoarece camioanele care fac obiectul litigiului au fost achiziționate de la o entitate concesionară independentă de MB TRUCKS (și de DAIMLER), iar prețul final al acestora nu a fost fixat de MB TRUCKS și cu atât mai puțin de DAIMLER, ci a fost rezultatul negocierilor individuale cu întreprinderea concesionară care a vândut camioanele, STERN MOTOR S. L.
- 11 Intimata invocă de asemenea lipsa calității procesuale pasive, deoarece MB TRUCKS nu era destinatarul deciziei Comisiei și nu era menționată în aceasta. În opinia sa, unica societate din Grupul Daimler responsabilă pentru comportamentul sancționat, constând în schimbul de informații între sediile principale ale producătorilor (și, începând cu anul 2002, între anumite filiale germane), era DAIMLER AG. În special, în considerentul (11) al deciziei menționate se arată că „societatea din Grupul Daimler responsabilă pentru încălcare este Daimler AG («Daimler»), cu sediul social în Stuttgart, Germania”. Din aceasta MB TRUCKS deduce că nu este responsabilă pentru comportamentul sancționat și că nu are calitate procesuală pasivă, astfel încât acțiunea exercitată de apelantă – constând în despăgubirea pentru presupusul prejudiciu generat prin comportamentul respectiv – să poată fi îndreptată împotriva sa.
- 12 În sfârșit, intimata a invocat faptul că acțiunea în răspundere extracontractuală exercitată prin cerere s-a prescris și că Comisia acuza destinatarii deciziei că au participat la un schimb ilegal de informații. Astfel, aceasta a susținut că apelanta ar fi trebuit să demonstreze existența și întinderea prejudiciului invocat, precum și legătura de cauzalitate dintre încălcare și prejudiciul respectiv, toate acestea în conformitate cu condițiile care rezultă din regimul care reglementează cererile de despăgubire. Intimata a concluzionat susținând că schimbul de informații nu a avut un impact asupra prețurilor nete plătite de clienți pentru camioanele vândute de concesionarii MB ESPAÑA.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 13 Instanța de trimitere pleacă de la premisa că, în cazul extinderii răspunderii societății-mamă asupra filialelor ca urmare a faptului că principiul unității întreprinderii poate fi interpretat atât de sus în jos (de la societatea-mamă la filiale), cât și invers, ar fi posibil să se formuleze o acțiune follow on [acțiune în repararea prejudiciului rezultat din încălcarea normelor de concurență constatată de autoritățile din domeniul concurenței] împotriva unei filiale care nu a fost considerată parte în procedura administrativă prealabilă de sancționare, cu condiția să se poată considera că filiala și societatea-mamă sunt una și aceeași întreprindere în ceea ce privește poziția adoptată față de practicile anticoncurențiale. Aceasta consideră că posibilitatea respectivă rezultă în mod clar din jurisprudența Curții stabilită prin Hotărârea din 14 martie 2019, pronunțată în cauza C-724/17 (ECLI:EU:C:2019:204), într-o situație care, însă, este foarte diferită de cea a grupului de întreprinderi, ceea ce, în opinia sa, nu constituie un obstacol pentru a aplica jurisprudența respectivă în prezenta cauză.
- 14 Curtea a reiterat în diverse hotărâri că autorii tratatelor au optat să utilizeze noțiunea de „întreprindere” pentru a desemna autorul unei încălcări a articolului 101 TFUE (Hotărârea Curții din 27 aprilie 2017, cauza Akzo Nobel, C-516/15 P, și Hotărârea Curții din 14 martie 2019, menționată anterior). Instanța de trimitere consideră că, prin aceasta, Curtea a urmărit să includă în noțiunea respectivă orice entitate care desfășoară o activitate economică, indiferent de natura sa juridică și de modul de finanțare. De asemenea, s-a considerat că, în sensul acestei abordări, răspunderea revine mai degrabă activelor economice (întreprinderea, în sens economic) decât unei persoane juridice determinate.
- 15 În același sens, Curtea a precizat de asemenea că noțiunea de întreprindere, plasată în acest context, trebuie să fie înțeleasă în sensul că desemnează o unitate economică, chiar dacă din punct de vedere juridic această unitate economică este constituită din mai multe persoane fizice sau juridice (Hotărârea din 14 decembrie 2006, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, C-217/05, Rec., p. 11987, punctul 40).
- 16 Or, de fiecare dată când Curtea a aplicat această teorie în privința grupurilor de întreprinderi, a procedat astfel pentru a extinde la societatea-mamă răspunderea pentru faptele imputate filialei, astfel cum s-a întâmplat în cele două hotărâri referitoare la grupul Azko (Hotărârea Curții din 27 aprilie 2017 și Hotărârea Curții din 10 septembrie 2009 – cauza C-97/80). Motivul care a stat la baza aplicării respective constă în puterea de control pe care o are societatea-mamă, care presupune posibilitatea acesteia de a exercita o influență decisivă asupra comportamentului filialei, fiind puțin probabil ca această putere de control să existe și în sens invers, cu alte cuvinte ca filiala să fie cea care deține controlul asupra societății-mamă. Prin urmare, dacă acesta ar fi unicul motiv care poate justifica aplicarea teoriei unității economice, instanța de trimitere consideră că natura rezonabilă a extinderii răspunderii în prezenta cauză este îndoielnică,

întrucât nu există nicio dovadă că filiala spaniolă deține putere de control asupra societății-mamă germane.

- 17 Hotărârea Tribunalului (Camera a noua) din 12 decembrie 2018 (cauza T-677/14, Biogaran) justifică această extindere a răspunderii în ambele direcții atunci când se statuează, la punctul 218, că:

„[...] deși este posibil să se stabilească în sarcina unei societăți-mamă răspunderea pentru o încălcare săvârșită de filiala sa și, în consecință, să se stabilească în sarcina celor două societăți răspunderea în solidar pentru încălcarea săvârșită de întreprinderea pe care ele o constituie, fără a fi încălcat principiul răspunderii personale, o asemenea stabilire este posibilă *a fortiori* atunci când încălcarea săvârșită de entitatea economică pe care o constituie o societate-mamă și filiala sa rezultă din concursul comportamentelor acestor două societăți.”

În special, atunci când, la punctul 223, Tribunalul statuează, pentru a justifica extinderea răspunderii, următoarele:

„[...] trebuie amintit că influența decisivă pe care o societate-mamă o exercită asupra filialei sale deținute integral permite să se prezume că actele filialei sunt realizate în numele și pe seama societății-mamă și, în consecință, ale întreprinderii pe care o constituie”.

- 18 Cu toate acestea, situația de fapt pe care hotărârea respectivă o ia drept referință nu corespunde în totalitate celei din prezenta cauză.
- 19 Instanța are îndoieli în ceea ce privește aspectul dacă poate considera că există o presupusă „participare la încălcare”, în vederea extinderii răspunderii civile a societății-mamă la filială, ca urmare a faptului că filialele au fost utilizate de societatea-mamă ca un simplu instrument pentru a comercializa produsele cu care s-a săvârșit încălcarea, în urma căreia au obținut avantaje economice, sau dacă este necesară o participare mai directă la acțiunile care constituie încălcarea.
- 20 Pe de altă parte, instanța de trimitere consideră că noțiunea de control, la care Curtea a făcut referire în cazul grupurilor de întreprinderi, nu constituia singurul motiv care putea să justifice aplicarea teoriei unității economice, astfel cum rezultă din jurisprudența Curții pronunțată în alt grup de cauze, indicată în Hotărârea Curții din 14 martie 2019. Este vorba despre o situație de succesiune de întreprinderi în contextul restructurării uneia dintre ele. În opinia Curții, în vederea extinderii răspunderii civile, este mai importantă examinarea unității întreprinderii dintr-o perspectivă strict economică decât dintr-una juridică. Curtea menționează în acest sens Hotărârea din 11 decembrie 2007, ETI și alții, C-280/06, EU:C:2007:775, punctul 42, Hotărârea din 5 decembrie 2013, SNIA/Comisia, C-448/11 P, nepublicată, EU:C:2013:801, punctul 22, și Hotărârea din 18 decembrie 2014, Comisia/Parker Hannifin Manufacturing și Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, punctul 40.

- 21 Prin urmare, cel de al doilea grup de cauze evidențiază faptul că teoria unității economice nu are un singur temei și că acesta nu se referă exclusiv la ideea de control, ci pare mai amplu și întemeiat pe ideea nașterii răspunderii, nu dintr-o perspectivă strict juridică, ci mai degrabă economică, conform căreia ar exista răspundere în cazul în care au rezultat beneficii în urma încălcării. Potrivit instanței de trimitere, această idee poate fi extrasă din Concluziile avocatului general pronunțate în cauza soluționată prin Hotărârea Curții din 14 martie 2019, atunci când acesta arată că scopul extinderii respective este de a descuraja întreprinderile să participe la practici anticoncurențiale, astfel că răspunderea trebuie angajată mai degrabă cu privire la active decât la o persoană juridică determinată.
- 22 Cu toate acestea, personalitatea juridică îndeplinește o funcție importantă de securitate și de ordine juridică, iar situațiile în care se derogă de la aceasta au caracter excepțional, astfel cum s-a evidențiat prin aplicarea jurisprudențială a aplicării jurisprudențiale a tehnicii ridicării vălului corporativ (jurisprudență care, deși este foarte diferită de cea care ne interesează aici, prezintă un anumit paralelism). În prezenta cauză, există îndoieli cu privire la aspectul dacă excepția menționată este justificată în mod suficient de specificitățile domeniului sau dacă necesită justificări suplimentare, precum imposibilitatea sau dificultatea extraordinară de a angaja în mod efectiv răspunderea față de cei considerați responsabili pentru încălcare în procedura prealabilă de sancționare. Instanța de trimitere consideră că, dintre cele două grupuri de cauze în care Curtea a aplicat teoria unității economice, unul dintre ele conține implicit această idee (situațiile de succesiune de întreprinderi), însă nu este și cazul grupurilor de întreprinderi, în care extinderea răspunderii la societatea-mamă nu a fost condiționată de imposibilitatea punerii în aplicare a efectelor răspunderii în ceea ce privește patrimoniul filialelor.
- 23 În cazul în care s-ar impune această justificare suplimentară, se ridică de asemenea întrebarea dacă ar constitui o justificare suficientă dificultatea pe care o implică citarea societăților-mamă în alte țări decât cele în care se desfășoară procedurile, ceea ce presupune o întârziere semnificativă, precum și cheltuieli considerabile. În orice caz, este cert că întreprinderile refuză în unanimitate să accepte să fie acționate în justiție în țara în care se desfășoară litigiul prin intermediul filialelor lor sau prin intermediul serviciilor juridice care le reprezintă în alte proceduri similare.
- 24 În procedurile referitoare la cereri de o valoare redusă, aceste dificultăți pot constitui pentru persoanele prejudiciate o barieră importantă în calea inițierii lor, deoarece ele pot fi nevoite să achite o sumă suplimentară și să aștepte o perioadă considerabilă soluționarea lor. În plus, este vorba și despre dificultatea pe care o implică executarea, în cazul în care ar fi necesară în cele din urmă sesizarea unei instanțe din alt stat pentru punerea sa în aplicare.